

*Кушерець Д. В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Університету сучасних знань*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ СТОРИН В ДОГОВОРАХ ПРО ВИКОНАННЯ РОБІТ

Анотація. Стаття присвячена розкриттю особливостей окремих правових механізмів охорони та захисту майнових прав учасників договірних відносин щодо виконання певних робіт. На підставі аналізу судової практики судів України надано характеристику способів охорони і захисту в договорах побутового та будівельного підряду. Автором запропоновані зміни до чинного цивільного законодавства, спрямовані на вдосконалення правової бази, яка визначає питання оплати виконаних робіт в договорах досліджуваної групи.

Ключові слова: побутовий підряд, будівельний підряд, охорона, захист, підрядник, замовник, якість виконання робіт, оплата виконаних робіт.

Постановка проблеми. Суспільство розвивається лише дякуючи тому, що люди кожного дня працюють. Саме робота, як засіб існування з одного боку робить людину людиною, а з іншого саме праця людини є рушієм наукового, технологічного, економічного прогресу за рахунок якого створюється той суспільний продукт який є затребуваним суспільством, виробництвом чи окремою людиною. В той же час робота це не просто механічна праця, це в першу чергу складна, як економічна, технологічна так і юридична категорія, які можуть мати місце лише при наявності обумовленого інтересу спрямованого на потреби людини.

Стан дослідження. Проблеми охорони і захисту майнових прав сторін в договорах підряду різного виду були предметом дослідження ряду вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема З. Р. Бахрієвої, І. І. Банасевич, І. А. Фаршатова, М. М. Великої, О. О. Підпригори, Д. Ю. Сурай та інших. Однак, виконані наукові праці не вичерпують всю проблематику даного інституту договірної права, що зумовлює актуальність подальших наукових пошуків.

Метою дослідження є розкриття особливостей правових механізмів охорони та захисту майнових прав сторін цивільно-правових договорів щодо виконання певного виду робіт на підставі аналізу чинного законодавства та судової практики судів України.

Виклад основного матеріалу. Не дивлячись на те, що законодавець відносить договори про виконання робіт, які на перший погляд різняться за місцем їх виконання, суб'єктами виконання, змістом самої роботи, до єдиної групи, це ще не дає підстави говорити про те, що дані договори є ідентичними. Безумовно, такі договори мають спільну основу. Спільністю тут виступає робота, яка завжди повинна мати реальні, матеріалізовані результати. До речі, саме цією особливістю договори даної групи відрізняються від іншої групи договорів, які регулюють питання послуг.

Враховуючи дані обставини дана група договорів до яких окрім побутового та будівельного підряду відносяться і договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, характеризуються своєю інди-

відуальністю, оскільки замовник замовляє лише ті підрядні роботи, які відповідають його потребам.

Разом з тим підрядчик беручись за виконання підрядних робіт в тому числі і науково-дослідних робіт не може наперед гарантувати виключно позитивний результат, оскільки це передбачити не можливо, хоча в самому договорі підряду підрядник завжди гарантує позитивний результат своїх робіт.

Саме гарантування підрядником якості своєї роботи, і є підставою до захисту замовником своїх майнових прав в тому числі і в суді. Безумовно ця посилка носить виключно практичне спрямування, оскільки виготовлення, обробка, переробка, ремонт речі завжди пов'язана з певним ризиком в питаннях якості роботи. Разом з тим позиція щодо гарантування якості робіт завжди відіграє подвійну роль. З одного боку це є рекламним спрямуванням без якого дуже складно отримати замовлення на підрядні роботи, а з іншого це юридичні та економічні питання, які є нероздільними в практичній площині виконання підрядних робіт.

Законодавець не надає можливостей до поточного контролю за виконанням робіт з боку замовника, оскільки ч. 2 ст. 857 ЦК України зазначає, що «виконана робота має відповідати якості... на момент передання її замовнику» [1]. При цьому таке формулювання закону викладене у наказній формі, що є не зовсім логічним, оскільки якість робіт забезпечити наказом навіть сформульованим в законі не можливо. Таким чином право поточного контролю, з точки зору охорони майнових прав замовника повинно бути безумовним. Більш того ми вважаємо, що законодавець ігноруючи охоронні права замовника передбачає початок відповідальності виконавця робіт з моменту їх виконання. Тобто тоді, коли приймається робота замовником із виявленими «відступами від умов договору підряду... або іншими недоліками, які роблять її непридатною для використання». Отже, відсутність можливостей до охорони своїх майнових прав на товар чи річ шляхом контролю якості робіт, яка до речі гарантується договором підряду, ставить замовника у заздалегідь не вигідне положення, що часто має місце в практиці.

Так, 04 квітня 2014 року Кіровський районний суд м. Кіровограда розглянув цивільну справу № 404/6996/13-ц за позовом підрядника до замовника про стягнення заборгованості за установку електроопалення. В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що уклав з відповідачем договір підряду № 103 від 04.08.2010 року про те, що замовник доручає, а підрядник приймає на себе виконання робіт по установці електроконвекторів 500 Вт – 1 шт., електроконвектор 1750 Вт – 1 шт., електроконвектор 2000 Вт. – 1 шт. Вартість доручених робіт за даним договором згідно кошторису складає 6780 грн. Після підключення електроконвекторів і опробування на тепловий ефект претензій від відповідача не було, а тому позивач отримав 1500 грн. Решту розрахунку повинен був отримати після отримання замовником документів. Після повернення позивачем документів, замовник відмовився зробити розрахунок і поставив вимоги щодо підключення квартирного лічильника до щитової

будинку, проте на дану роботу потрібен був новий договір. Відповідач відмовився зробити розрахунок, таким чином не виконав своїх зобов'язань [2].

Кіровський районний суд м. Кіровограда задовольнив позовні вимоги частково, стягнувши із замовника на користь підрядника заборгованість за установку електроопалення в сумі 2240,00 грн., а також 229,40 грн. судових витрат. Підставою до задоволення позову стало те, що відповідачка пояснила свою відмову сплатити кошти відповідно до умов договору підряду через відмову позивача протягнути додатковий кабель від електричного лічильника до електрощитової, оскільки без проведення такої роботи встановлені в її квартирі конвектори не працювали належним чином, із-за невідповідності їх потужності обмеженню у 3 кВт визначеному в договорі про користування електричною енергією. Проте, виконання таких робіт не було передбачено умовами договору підряду, відповідач же не намагався його розірвати, письмових претензій не пред'являв, недоліки по установці електричних конвекторів належними доказами не довів.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Апеляційного суду Кіровоградської області своїм рішенням від 26.08.2014 року скасувала вищевказане рішення суду першої інстанції та ухвалила нове, яким відмовила позивачу у задоволенні його позову в повному обсязі. Суд апеляційної інстанції мотивував своє рішення тим, що пункт 1.3 договору підряду передбачає в разі виявлення дефектів електроопалення з вини підрядника, обов'язок останнього ліквідувати їх за власті кошти. З договору про користування електричною енергією, який укладений між Кіровоградським РЕМ ВАТ «Кіровоградобленерго» та відповідачкою вбачається, що споживачу постачається електрична енергія в межах дозволеної потужності 3 кВт. За умовами ж договору підряду від 04.08.2010 року, укладеного між сторонами, потужність електроконвекторів, що повинні бути встановлені в квартирі відповідачки становить 4,25 кВт. За таких обставин підрядник, як фахівець з виконання робіт підвищеної небезпеки при електромонтажних роботах, що підтверджується відповідною ліцензією, зобов'язаний був попередити замовника, що встановлення електроконвекторів такої потужності, без виконання робіт по встановленню додаткового кабеля, може привести до неможливості використання встановлених електроконвекторів. Позивач цих вимог закону не дотримався, не попередив замовника про можливі негативні наслідки, а приступив до роботи та виконав монтаж, та підключення електроконвекторів. Крім того, судом першої інстанції встановлено, що використовувати результат роботи підрядника замовник не має змоги зважаючи на те, що потужність встановлених електроконвекторів значно перевищує потужність струму, який подається до квартири відповідачки. Оскільки замовник не може використовувати результат роботи підрядника без проведення додаткових робіт, не можна вважати, що виконані роботи є належної якості відповідно до ст. 857 ЦК України. [3].

В проілюстрованому прикладі наочно продемонстровано наслідки відсутності контролю замовника за якістю виконання робіт підрядником протягом дії цивільно-правового договору. Замовник в даному випадку здійснив заходи щодо самозахисту порушеного права шляхом несплати підряднику грошових коштів і суд апеляційної інстанції визнав такі дії правомірними.

В іншій цивільній справі Каховський міськрайонний суд Херсонської області відмовив у захисті права замовника шляхом розірвання договору підряду на виконання будівельних робіт з будівництва присадибного чотириохімнатного будинку та відшкодування моральної шкоди. Вимоги позивача були мотивовані тим, що при виконанні будівельних робіт відповідачем

допущено ряд суттєвих недоліків, які він усувати відмовився та призупинив виконання договору. Під час перевірки дотримання вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, державних будівельних норм, стандартів і правил під час виконання підготовчих і будівельних робіт, проведеної 24 лютого 2012 року головним державним інспектором інспекції ДАБК, встановлено, що будівництво індивідуального житлового будинку проводиться з порушенням вимог будівельних норм, державних стандартів і правил, із застосуванням будівельних матеріалів, які не відповідають державним нормам, стандартам, з відхиленням від робочого проекту. Позивачка в порядку контролю з метою охорони своїх майнових прав неодноразово зверталася до підрядника з претензіями, в яких вказала підряднику про допущені в ході будівництва недоліки, в тому числі і використання будівельних матеріалів неналежної якості та відхилення від проекту, повідомивши про зупинення будівництва та вимагала заміни будівельних матеріалів, розбирання частини стін, які зроблено із неякісних матеріалів, однак, відповідач на законні претензії замовника не відреагував, повідомивши останнього, що будівельні матеріали, відповідають державним стандартам та затвердженому сторонами за договором кошторису. В той же час відповідно до висновку судової будівельно-технічної експертизи було встановлено, що виконані будівельні роботи при будівництві житлового будинку, не відповідають проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва і ці недоліки допущені з вини підрядника.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог в частині розірвання договору підряду суд мотивував своє рішення тим, що даний договір на момент розгляду справи припинив свою дію. Вимоги ж про відшкодування моральної шкоди були залишені без задоволення, незважаючи на доведеність факту порушення умов договору з боку відповідача, оскільки такий вид відповідальності підрядника за неналежне виконання зобов'язань договором не передбачений [4].

Даний приклад став можливим через відсутність у замовника правомочності контролювати роботу протягом часу її виконання, що в подальшому спричинило як матеріальні втрати, так і втрати морального характеру.

Безумовно, одним із економічних важелів з точки зору охорони інтересів замовника є оплата робіт підрядника, оскільки ст. 854 ЦК України передбачає можливість як попередньої так і поетапної оплати робіт. Це означає, що замовник з метою охорони свого майна та майнових прав та можливостей захисту своїх майнових прав з точки зору розірвання договору у разі виконання неякісних робіт чи відступом від умов договору, повинен мати можливість контролюючих функцій. В той же час підрядник також має вплив на замовника, оскільки замовник може не сплатити встановленої ціни роботи. В такому разі замовник виходячи із підстав захисту своїх майнових прав має право вжити забезпечення у вигляді притримання як «на результат роботи, а також устаткування, залишок невикористаного матеріалу, та інше майно замовника, що є у підрядника» (ст. 856 ЦК України). Звісно ж таке забезпечення договору не завжди покриває вартість робіт обумовлених договором. Разом з тим важливим є той факт, коли замовник не оплачує вже виконані роботи. Виходячи із даного питання підрядник може прийняти декілька варіантів своєї поведінки: а) зачекати на прохання замовника про відстрочку оплати; б) звернутися до суду; в) за рахунок притримання реалізувати результат роботи якщо це рід, чи реалізувати устаткування та залишки матеріалів реально здійснюючи самозахист своїх майнових прав та інтересів.

В той же час викликає сумнів положення щодо заборони вимоги оплати робіт підрядником у разі випадкового знищен-

ня предмету договору або закінчення робіт стало неможливим без вини сторін, що передбачає ст. 855 ЦК України. Безумовно можна погодитися з цим положенням, якщо робота чи її частина виконана підрядником із матеріалів замовника. В такому разі випадкове знищення предмету договору є ризиком замовника з одного боку та ризиком щодо оплати робіт підрядчика. Разом з тим при неможливості закінчення робіт без вини сторін фактично має місце економічний пат. Під економічним патом необхідно розуміти наявну ситуацію при якій юридично підрядчик повинен продовжувати виконання робіт відповідно до договору підряду, але ні економічно, ні механічно такі роботи проводити неможливо з підстав незалежних від волі сторін договору. Інша ж ситуація, коли роботи виконуються із матеріалів підрядчика і на певному етапі стало неможливим закінчення робіт. Якщо ж слідувати вимогам ст. 855 ЦК України, то підрядник не має права вимагати оплати такої роботи, що по суті приводить підрядника до збитків, але він потерпає і від збитків відносно матеріалів. Безумовно якщо підрядні роботи виконує одна людина, то такі втрати для суспільства залишаються не поміченими, але якщо такі роботи виконує будівельна компанія, то такі втрати стають суттєвими, і в цілому для суспільства так і окремих людей, які не зможуть отримати заробітну плату за вже виконану ними роботу. В такому випадку замовник взагалі не несе ніякої майнової відповідальності.

Ми вважаємо, що договірні відносини повинні будуватись на основі справедливості. При цьому така справедливість повинна стосуватись обох сторін договору, оскільки це та морально-правова категорія в питаннях охорони майна та майнових прав сторін в договірному праві без якої ні охорона, ні захист щодо порушених майнових прав та інтересів не можливі. Ми вважаємо, що в такому випадку відповідальність в оплаті робіт повинна бути рівною. З цих підстав доцільно було б в першому абзаці частини першої ст. 855 ЦК України після слів «без вини сторін» продовжити словами: «підрядник має право вимагати плату за роботу в розмірі п'ятдесяти її відсотків».

Таким чином, виконане дослідження дозволяє зробити наступні **висновки**:

1. Важливими передумовами ефективності застосування засобів охорони і захисту майнових прав сторін у договорах на виконання певних робіт є інститут поточного контролю замовника за виконанням умов договору та інститут оплати виконання підрядних робіт.

2. Право поточного контролю, з точки зору охорони майнових прав замовника повинно бути безумовним. Відсутність можливостей до охорони своїх майнових прав на товар чи річ шляхом контролю якості робіт, ставить замовника у заздалегідь невідгідне положення.

3. Оплата підрядних робіт, яку визначали сторони в кожному із договорів, є однією із основних гарантій охорони майно-

вих прав замовника в усіх видах договорів підряду, оскільки виступає першочерговим стимулом підрядчика. Оплата, як самостійна категорія впливає на юридичну складову пов'язану з охороною і захистом майнових прав сторін договору.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Рішення Кіровського районного суду м. Кіровограда від 04.04.2014 року у справі № 404/6996/13-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38222359>.
3. Рішення Апеляційного суду Кіровоградської області від 26.08.2014 року у справі № 22-ц/781/1584/14 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40260331>.
4. Рішення Каховського міськрайонного суду Херсонської області від 19.04.2013 року у справі № 2/2113/833/2012 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30972574>.

Кушерець Д. В. Отдельные аспекты охраны и защиты имущественных прав сторон в договорах об исполнении работ

Аннотация. Статья посвящена раскрытию особенностей отдельных аспектов охраны и защиты имущественных прав участников договорных отношений по выполнению определенных работ. На основании анализа судебной практики судов Украины охарактеризованы способов охраны и защиты в договорах бытового и строительного подряда. Автором предложены изменения в действующее гражданское законодательство, направленные на совершенствование правовой базы, которая определяет вопросы оплаты выполненных работ в договорах исследуемой группы.

Ключевые слова: бытовой подряд, строительный подряд, охрана, защита, подрядчик, заказчик, качество выполнения работ, оплата выполненных работ.

Kusherets D. Some aspects of safety and protection of property rights of the parties in contracts of works

Summary. The article is devoted the characteristics of individual legal mechanisms of protection of property rights and contractual relations participants on a specific job. Based on the analysis of judicial practice courts Ukraine characterized methods of protection and domestic contracts and construction contracts. The author proposed changes to the current civil legislation to improve the legal framework that defines the issue of payment for work performed in the study group contracts.

Key words: home row, building works, protection, contractor, customer, quality of work, payment of work performed.